

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNES
SUBYEKTLARINING TUTGAN O'RNI

*Axmedov Azizbek Murodjon o'g'li,
"Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi o'qituvchisi,
Namangan muxandislik – texnologiya instituti.*

Annotatsiya. Mazkur maqolada mamlakatimiz iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining tutgan o'rni hamda mazkur sohani yanada rivojlantirish bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik, aholi daromadlari, daromadlar, xarajatlar, ijtimoiy soha, korxonalar.

Hozirgi kunda mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlantirishning isloh qilishning ustuvor yo'nalishlaridan biri mulkdorlar sinfini vujudga keltirishga yordam beradigan kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishdir. Kichik biznes jamiyat hayotining barcha ijtimoiy-iqtisodiy sohalariga o'z ta'sirini ko'rsata oladi. O'zbekistom o'zining yangi iqtisodiy islohotlar yo'lini joriy etish va bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonlarini keng rivojlantirib, o'zining qonun qoidalariga suyangan holda tadbirkor, ishbilarmon va biznesmen kishilarga qulay shart-sharoit yaratib berishga intilmoqda.

Bugungi kunda tadbirkorlik faoliyati o'zini erkin iqtisodiy sharoitda qaror topishini isbotladi. Shunday ekan, tadbirkorlik faoliyatini muayyan bilimlarga asoslanib tavakkal qilingan va shaxsiy mulk ishtirok etgan faoliyat turi sifatida qarash mumkin. Soddaroq aytganda, tadbirkorlik mamlakat iqtisodiyotining bosh bo'ginini tashkil etadi. Ya'ni, tadbirkorlikning qaror topishi natijasida alohida pul daromadlari shakllanadi. Shuning uchun tadbirkorlik faoliyatini samarali tashkil etish uchun turli usullar bilan qo'llab-quvvatlashimiz zarur. Bu bilan nafaqat aholining pul daromadlarini oshirishga, balki mamlakat iqtisodiyotini barqarorlashtirishga erishiladi. Kichik biznes bu iqtisodiyotning yangi va quyi pog'onadan shakllanib kelayotgan, bir so'z bilan aytganda yosh tarmoq sifatida qaraladi. Ushbu tarmoqqa e'tiborni kuchaytirish iqtisodiyotni tanglik holatidan chiqib ketishning eng to'g'ri yo'li bo'lib xizmat qiladi. Xususiy tadbirkorlikni tashkil etishdan maqsad iqtisodiyotdagi sust faoliyat yuritayotgan tarmoqlarni faollashtirish hamda integratsiyalashuv yordamida tarmoqlarni yangi muhitga o'rgatib borishdan iborat. Xususiy tarmoqni rivojlantirish istiqbollari haqida ta'kidlaganimizda biz, eng avvalo, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni ko'zda tutayotganimizga alohida e'tibor qaratishimiz zarur. Chunki rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, xususiy tarmoq odatda, kichik biznes, tadbirkorlik hamda xizmat ko'rsatish sohalarida rivojlangan. Bunday davlatlarda xusuiy tarmoqning YaIMdagi ulushi 50-60%ni tashkil etadi.

Mahnat bilan band bo'lgan aholining 65-70%i esa aynan mana shu sohada faoliyat ko'rsatadi. Shu bois, biz aholining asosiy qismi qishloq joylarda istiqomat qilishini va u joylarda iqtisodiy turmush tarzi va faollikni oshirish naqadar muhimligini inobatga oladigan bo'lsak, o'z-o'zidan xususiy sektorni, aynan kichik va xususiy biznes faoliyatini rivojlantirish naqadar zarur ekanligini bilishimiz mumkin.

Bugungi kunda amalga oshirilgan chora-tadbirlar natijasida kichik biznes subyektlarining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 2021 yilda 54,9 foiz, ishlab chiqarilayotgan sanoat mahsulotlari 27,0 foizni tashkil etdi, shuningdek, iqtisodiyotda band bo'lganlarning 74,4 foizi ham shu sohada faoliyat yuritmoqda.

Hozirgi vaqtda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik asosan savdo, xizmat ko'rsatish va aloqa, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash sohalarini ham qamrab olganligi ham ma'lum. Ayni paytda mamlakatimizda bu sohada hali ishga solinmagan juda katta salohiyat va imkoniyatlar mavjud ekanini, dunyodagi taraqqiy topgan davlatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yalpi ichki mahsulot hajmida yetakchi va hal qiluvchi o'rinni egallayotganini inobatga oladigan bo'lsak, bu yo'nalishda qilinadigan ishlarimiz naqadar ko'p ekanligidan dalolat beradi. Hukumatimiz tomonidan 2021 yilda qabul qilingan "Kichib biznes va xususiy tadbirkorlik" Davlat dasturida belgilangan vazifalar ham tadbirkorlik faoliyati erkinligi ishonchli tarzda himoya qilinishini ta'minlash, mazkur yo'nalishda juda qulay ishchanlik muhitini yaratish, bu sohadagi qonunchilik bazasini yanada takomillashtirish chora tadbirlarini amalga oshirishni talab qiladi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirishni huquiy va institutsional ta'minlashga qaratilgan bir qator chora-tadbirlar fan va texnologiyalarning ilg'or yutuqlariga asoslangan sanoat tarmoqlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratish, kichik biznes va xususiyyadbirkorlik subyektlarining tashqi iqtisodiy faoliyat sohasida ishtirok etishi, ularning mintaqaviy va jahon bozorlariga chiqishi masalalarini o'z ichiga oladi. Bu esa kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyatini oshirish va imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlamoqchimizki, kichik biznes subyektlarida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar asl maqsadini uning o'ziga xosligi bilan izohlashimiz mumkin. Xususan,

- kichik biznes korxonalarini o'zining tuzilishiga ko'ra va ixchamligi sababli yirik korxonalarga nisbatan bozor talablariga tezroq moslashadi;
- yangi ish o'rinlarini yaratish yirik korxonalarga nisbatan ko'proq foyda beradi;
- jamiyatda siyosiy barqarorlikni kafolatlovchi bosh omil o'rta mulkdorlar sinfini shakllantirish vazifasini bajara oladi;

- raqobat muhitini yuzaga keltiradi hamda iqtisodiyotning turli sektorlari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni yaxshilashi bilan moddiy, moliyaviy, mehnat resurslarini samarali taqsimlanishiga yordam beradi.

Yuqoridagilarga asoslangan holda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining ijtimoiy-iqtisodiy hayotdagi ahamiyati yuqori ekanligining guvohi bo'lishimiz mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi. *Xalq so'zi gazetasi*, 13 dekabr 2017 йил
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xizmatlar sohasini qo'llab-quvvatlashga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni, 30.09.2021 yildagi PF-6318-son
3. Sul'tonov Sh.A. Xizmat ko'rsatish sohasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik samaradorligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar va ularning tasnifi. // *Servis.* – Samarqand, 2010. № 1. – B. 49-55.
5. Sul'tonov Sh.A., Raxmatov A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotni rivojlantiridagi roli. // Samarqand, 2019 yil 22-23 fevral.
6. Ishimbayev R.N. "Criteria and princiole of capability"// *Maista Przyslosci*, November P 334-336
7. Axmedov A.M. "Государственная поддержка услуг в Узбекистане" // *Экономика и социум Россия*, Саратов декабр 2021

Internet va statistika ma'lumotlari

1. <http://www.stat.uz>
2. <http://www.lex.uz>
3. <http://www.mineconomy.uz>